

FARMASÖTİK VE PARA-FARMASÖTİK ÜRÜNLERİN AVRUPA ÜLKELERİNDE DAĞITIMINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Ecz. Vildan ÖZCAN

Dünyadaki ve Türkiye'deki ilaç ve ilaç dışı ürünler pazarı, eczanelerden ve eczane olmayan perakende satış noktalarından bireylere ulaştırılan ürünlerden oluşan bir yapıya sahiptir. Bu ürünlerin farklı tasnif biçimleri bulunmaktadır: Geri ödeme kapsamında olan reçeteli ve reçetesiz ilaçlar, geri ödeme kapsamında olmayan reçeteli ve reçetesiz ilaçlar (OTC) ve parafarmasötikler (farmasötik olmayan ürünler) en genel kategorileri oluşturmaktadır.

Farklı ülkelerde farmasötik ve parafarmasötik ürün pazarının gelişimini sosyal ve ekonomik koşullar ile sağlık sektörünün yapısı belirlemekte bu nedenle de ülkelerde farkı uygulamalarla karşılaşılabilir. AB ilaç mevzuatını oluştururken reçeteli ve reçetesiz ilaç ayırımında temel kriter hasta güvenliğidir. Üye ülkelerin fiyatlandırma ve geri ödeme konularında ise AB Şeffaflık Direktifi ile temel prensipler tanımlanarak sadece genel bir çerçeve çizilmektedir. Yani reçeteli / reçetesiz ilaçların sınıflandırılması, fiyatlandırma politikaları ve geri ödeme kapsamında alınıp alınmayacağı tamamen üye ülkelere bırakılmış olup üye ülkeler kendi toplumlarının özelliklerini dikkate alarak bu sınıflandırma ve politikaları belirlemekte serbest bırakılmışlardır.

Farmasötik ve parafarmasötik ürünlerin satış yerlerine ilişkin olarak ta AB mevzuatında bir kısıtlama yer almamaktadır. Bununla birlikte üye ülkelerin çoğunda özellikle reçeteli ilaçlar olmak üzere ilaçların eczane dışında satışına izin verilmemekte, kısmen

bazı satış noktalarından halka ulaştırılabilen OTC ilaçların listesi ise büyük bir titizlikle hazırlanarak, kısıtlı sayıda endikasyon veya ilacı içerecek şekilde oluşturulmakta ve ayrıca bazı ülkelerde gene bu ilaçların ancak bir eczacı veya konu hakkında yetkin bir sağlık personelinin denetiminde dağıtılmasına müsaade edilmektedir. Tüm bu politikalar ülke halkının eğitim seviyesi, ekonomik ve sosyal durum, kültürel özellikler gibi bir takım dinamikler göz önüne alınarak oluşturulmaktadır.

Bu bağlamda; Avrupa ülkelerinde eczanelerden karşılanan ürün çeşitlerini şu şekilde sınıflandırabiliriz;

A) Reçeteli İlaçlar

Avrupa ülkelerinde reçeteli ilaçlar büyük çoğunlukla eczanelerden karşılanmakta, eczane cirolarının büyük bir kısmını bu reçeteli ilaçlar oluşturmaktadır. Ancak daha az boyutlarda bazı ülkelerde kendisi reçete karşılayan doktorlar, poliklinik eczaneleri ve internet eczanelerinden reçeteli ilaçların karşılandığı görülebilmektedir. Geri ödeme listesine alınan reçeteli ilaçlar her ülkenin kendi politikaları çerçevesinde düzenlenmekte, ortak bir liste bulunmamaktadır. Yine aynı şekilde eczacıların jenerik ikamesi yapabilme yetkisi de ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin İrlanda Avusturya, Belçika gibi ülkelerde eczacıların jenerik ikamesi yapmasına izin verilmeyenken, Birleşik Krallıkta, eczacılar en ucuz eşdeğeri verme konusunda teşvik edilmekte ve bunun sonucunda belirli oranlarda bir ücret almaktadırlar.

B) OTC İlaçlar

OTC ilaçlar, günlük hayatta sıkça rastlanan basit rahatsızlıkların giderilmesinde, hekim müdahalesi olmaksızın gerektiğinde sadece eczacının tavsiyesiyle kullanılmasında tıbbi sakınca olmayan, güvenli ve belirtilen endikasyonlar için etkili oldukları kabul edilmiş ilaçlardır.

Bir ilacı, OTC olarak serbestleştirmenin temel amacı ticaridir. Üretici bir reçeteye gerek kalmaksızın ilaç satışının artacağını ümit etmektedir. Bir ilaç OTC şeklindeyken Ulusal Sağlık Sistemi ya da güvence fonu tarafından finanse edilmeyebilecektir. Hasta eğer ilacı kendisi alırsa nakit ödeme yapacaktır ki bu da sağlık sisteminde maliyet tasarrufu sağlayacaktır. Bir OTC ilacının reçetelenip bir sağlık sistemi tarafından karşılanıp karşılanmayacağı ülkelerin uygulanan değişik kuralları ile ilgili bir konudur. Örneğin; Sosyal Güvenlik Sistemindeki ağır açıktan ötürü, 2007 yılının ikinci yarısında yeni Fransız Hükümetinin göreve gelmesi ile birlikte Sağlık Bakanlığı özellikle Fransa eczanelerinde satılmakta olan reçetesiz ilaçlara yönelik kendi kendine tedaviyi destekleyen bir tutum sergilemeye başlamıştır.

Bakanlık, bu sistem daha fazla seçeneğin önünü açacak ve kişilerin ilaç fiyatları arasında kıyaslama yapmalarını destekleyerek artan rekabetin ilaç fiyatlarının düşmesine neden olacağı görüşündedir. Ayrıca hükümet eczanelerdeki bu kendi kendine tedavi ürünlerinin toplumun kendi sağlığının sorumluluğunu alacağından daha fazla danışmanlık talebi ve bilgilendirme isteği oluşturacağını düşünmektedir.

Tüketicilerin serbestleşmeye tabi tutulan en yeni ürünü doktor reçetesi yoluyla değil de doğrudan aleni satış yöntemiyle almayı tercih etmeleri kişinin bireysel tedavideki güvenine ve ücretini ödeyebilme gücüne bağlıdır. Bu nedenle, daha genç ve daha varlıklı tüketiciler arasında kendi iradeleriyle eczaneden serbestleştirilmiş ilaçlardan satın alma eğilimi mevcuttur. Öte yandan, daha yaşlı ve yoksul durumdaki hastalar da doktorlarının tavsiye ettikleri reçete üzerindeki ilaca güvenmeye devam etmektedirler.

Ülke örnekleri incelendiğinde ilaçların OTC kapsamına geçirildikçe eczane dışı satış merkezlerinde satılabilme oranlarının da arttığı buna bağlı olarak, OTC'lerin eczane cirosu içinde ki payının Avrupa genelinde azalmaya başladığı göze çarpmaktadır. Bundan dolayı, sadece eczanelerden satılan OTC'ler ile 'genel satış' için listelenmiş OTC'ler arasında bir ayırım yapmak gerekir. **Avusturya, Almanya, İrlanda, Hollanda, Portekiz** gibi ülkelerde bu iki farklı OTC grubunda bahsedilebilirken **Bekçika'da** OTC kategorisindeki ilaçlar ve homeopatik ilaçlar sadece eczanelerden karşılanabilmektedir. **Portekiz'de** 2005 yılında reçetesiz ilaçların eczane dışındaki satış noktalarından da karşılanmasına izin veren yasaların yürürlüğe girmesinin ardından yaklaşık üç yıl sonra 28 şehirde toplam 668 satış noktası açılmıştır. Reçetesiz ilaçların satış yetkisine sahip olan bu yeni satış noktalarının, Ulusal İlaç Kurumu İNFARMED'teki düzenlemelere uygun bir şekilde bir eczacı veya bir eczacı teknisyenin sorumluluğunda olması zorunlu tutulmaktadır.

İtalya'da 2005 yılında alınan bir hükümet kararı ile kendi kendine tedavi endikasyonlarının listesi genişletilmiştir. Bu karar, ilaca erişimi arttırmak amacı ile reçetesiz ilaçların pazarını geliştirmek, reçetesiz ve geri ödeme kapsamı dışındaki ilaçların eczaneler dışından satışını sağlamaya yöneliktir. Ayrıca pazar rekabetini geliştirmek ve serbest fiyatlandırma suretiyle reçetesiz ilaçların fiyatlarını düşürmek amaçlanmıştır. Son yasama kararı 2005 Eylül ayında hayata geçirilmiş, reçetesiz ve geri ödeme kapsamı dışında kalan ilaçların eczane dışı satış noktalarından da karşılanmasına izin verilmiştir.

İngiltere'de Genel Satış Listesi içerisinde yer alan ve çoğunlukla öksürük ve soğuk algınlığı tabletleri, antiseptikler, antiasitlerin çoğu, aspirin ve parasetamol içeren analjezikleri içeren ilaçlar süpermarketlerden de satılabilmektedir. **Norveç'te** OTC'lerin tamamı geri ödeme kapsamı dışında olmakla birlikte OTC fiyatları ve kar marjları tamamen eczanenin inisiyatifindedir. 2003 Kasım ayı itibarıyla mevcut reçetesiz ilaçların eczane dışından da satışına izin verilmiştir.

C) BTC (Behind The Counter- Tezgah Arkası Ürünler)

Son yıllarda, ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinde farmasötik sektöründe yaşanan değişimler yavaş yavaş etkilerini göstermeye başlamış, eczane dışı oluşumlardan bir sağlık profesyonelinin danışmanlığı olmaksızın karşılanan OTC ilaçlarının güvenilirliği gündeme alınmaya başlanmış ve listeler yeniden değerlendirme sürecine alınmıştır. Bu liberal sisteme ilk geçiş yapan ülkelerden biri olan Amerika'da ve sırasıyla diğer ülkelerde yeni yeni ortaya çıkan, OTC ve reçetesiz ilaç arasındaki BTC kategorisi, yaşanan bu tedirginliğin bir sonucudur.

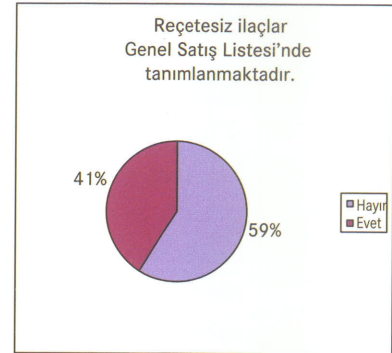
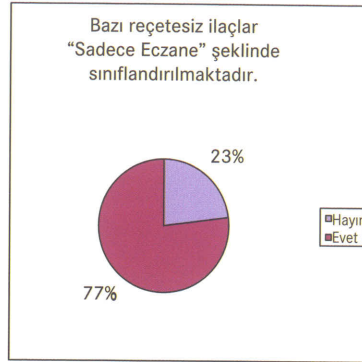
Bu kategori sadece eczacıya danışıldıktan ve kimlik tespiti yapıldıktan sonra alınabilecek ilaçları ifade eder. Uygulamanın amacı, halen bazı ilaçlara reçetesiz erişimi korumakla birlikte, eczacıların ilaçların yanlış kullanımın engellenmesindeki rolünün sürdürülmesidir. Reçeteli ve reçetesiz ilaç ayrımı yapılırken, BTC kavramıyla önemi bir kez daha kabul edilmiş olan, ilacın halka sunulmasında eczacı danışmanlığının kritik rolünün dikkate alınması gerekmektedir.

Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi (FDA), özellikle çocuklar ve gençleri kapsayacak şekilde, tezgah üstünde satılan ve OTC olarak sınıflandırılmış ilaçların kişiye verilmesi için 18 yaşın üzerinde olmaları, aksi takdirde bu ilaçları sadece eczacı danışmanlığında alabileceklerine dair yeni bir düzenleme yapmış ve bu düzenleme Ağustos 2006'da uygulamaya konmuştur. FDA halihazırda bu kategoriyi değerlendirmeyi sürdürmektedir. Değerlendirmenin OTC olmayan bazı ilaçları da sadece eczacı danışmanlığında vermek üzere BTC sınıfına kaydırmayı içereceği düşünülmektedir. Diğer yandan Almanya, İngiltere, Kanada ve Avusturya'da BTC ("sadece eczacı tarafından verilebilir") resmi bir sınıflandırma olarak kullanılmaktadır. İngiltere'de reçetesiz alınabilen ilaçların yarısı bu kategoridedir.

D) Parafarmasötikler

Parafarmasötikler doğrudan ve dolaylı olarak sağlık bakımı ile ilişkili olup, ilacın yasal tanımlanmasına tekabül etmeyen ürünler olarak tanımlanabilirler.

Avrupa'da Satış Noktalarına Göre Reçetesiz İlaçların Sınıflandırılması

Üretimleri ve pazarlamaları için birçok farklı kurala ve düzenlemeye sahiptirler. Bu kategoriye bebek mamaları, biyosidal malzemeler, kozmetikler, medikal malzemeler gibi ürünler girmektedir. Bu ürünler eczanelerden satılabildiği gibi güzellik ürünü mağazaları ve süper marketlerde de satılabilmektedirler. Parafarmasötikler bazı ülkelerde eczanelerde önemli bir paya sahip olabilirken bazı ülkelerde bu ürünlerin karşılanmasında belirli sınırlandırmalar getirilmiştir.

Örneğin **İrlanda**'daki eczanelerde kozmetikler, biyosidal malzemeler ve güneş ürünleri gibi ürünler eczane içerisinde çok fazla yer kaplamaktadır. Bu nedenle, birçok eczane (özellikle büyük şehirlerdeki) dışarıdan kıta Avrupa'sındaki eczaneler gibi görünmez. Herhangi bir perakende satış dükkânı gibi görünür. Farmasötik olmayan ürün cirosu, toplam cironun %19'una tekabül etmektedir.

Hollanda'da eczaneler aracılığıyla satışı yapılan farmasötik olmayan ürünler neredeyse tüm medikal malzemelerdir. **Avusturya**'da farmasötik olmayan ürünlerin eczaneden satılmasında sınırlandırma mevcuttur. Farmasötik olmayan ürünler "sağlık ile ilgili" ve bunların miktarı ve sergilenmesi "tipik" bir eczane görünümünü değiştirmeyecek şekilde olmak zorundadır. **Finlandiya**lı eczacılar ilaçlar dı-

şında geniş bir ürün yelpazesine sahip olabilmektedirler. Reçetesiz ilaçlar ve sağlıkla ilgili diğer ürünler toplam cirolarının küçük bir bölümüne tekabül etmektedir. İlaç satışını etkileyebilecek, müdahale edebilecek olan ilaç dışı ürünlerin satışı yasaklanmıştır. **Almanya'da** 2003 yılına kadar bu ürünler için biraz kısıtlayıcı nitelikte bir katalog bulunmakta iken 2004'ten beri bu açıdan geliştirilmiş olanaklar mevcuttur. Ana kriter bu ürünlerin sağlıkla ilişkili olması zorunluluğudur. **Norveç'te** medikal araçların (bandaj ve pansuman malzemeleri gibi) yanı sıra cilt bakım ürünleri gibi parafarmasötik ürünler eczanelerden karşılanabilmektedir. Farmasötik olmayan ürünlerin eczanelerden satışı için Norveç İlaç Kurumu'ndan onay almak zorunludur. Genel kural eczaneden satılan ürünlerin sağlığın kalitesini artıran veya sağlıkla ilgili (güneş gözlükleri gibi) olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Ayrıca farmasötik olmayan ürünlerin eczane cirosundaki payının kesinlikle %15'i geçmemesi gerekir.

Görüldüğü üzere tüm Avrupa ülkelerinde parafarmasötik ürünler farklı oranlarda da olsa eczanelerden karşılanabilmekte ancak eczaneler bu ürünlerin karşılanmasında tek yetkili konumunda bulunmaktadırlar.

Belçika Eczacılar Birliği, sadece ilaçları değil aynı zamanda parafarmasötik ürünleri de içeren bir kontrol sistemine sahiptir. Bu parafarmasötik ürünler için (bebek mamaları, kozmetikler, medikal malzemeler, dezenfektan maddeler vs.) üreticiler, Belçika Eczacılar Birliği'nin etiket komisyonuna başvurarak (mikrobiyolojik, toksikolojik, analitik analizlerle birlikte) ürünü için etiket talebinde bulunabilir. Etiket onaylandığı taktirde bu ürünlerin düzenli kontrolleri yapılır. 2000 yılına kadar olan süreçte üzerlerinde Belçika Eczacılar Birliği'nin kalite etiketi bulunan diş macunu, vitamin destekleri, şampuanlar, kozmetik ürünler ve bebek mamaları gibi ürünleri içeren parafarmasötik ürünlerin sadece eczanelerden satılmasına izin verilmekte idi ancak 2000 yılında Belçika Eczacılar Birliği'nin aldığı kararla bu ürünlerin eczaneler dışında da satılmasına izin verilmiştir. Bu

kararda Avrupa Komisyonunun yoğun baskılarının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Tüm bunların dışında **İsviçre'de** çok farklı bir model söz konusudur. İlaçların perakende satışı, sadece hükümetçe veya hükümetçe kontrol edilen bir tüzel kişi tarafından yapılır. Farmasötik ürünün perakende satışının yönetimi Hükümet ile Apoteket AB olarak tanımlanan İsveç Eczaneleri Ulusal Birliği arasında yapılan bir anlaşma ile yürütülmektedir. Tek yetki İsveç Eczaneleri Ulusal Birliğindedir ve tüm eczaneler onlara aittir. Apoteket AB reçeteci olarak mezun olan bir kişi ve eczacı tarafından bu hizmetin verilmesini sağlar. Apoteket eczanelerin nerede olacağına, veya ilaçların başka nereden satılacağına karar verir. Sadece Apoteket bir eczaneye sahip olabilir ve bunu bir zincir olarak örgütlemektedir. OTC'ler Apoteketin sahip olduğu eczanelerden satılabilmektedir ancak son yıllarda bu ilaçların eczaneler dışında bir takım satış noktalarından da halka ulaştırılmasına başlanmıştır.

AVRUPA ÜLKELERİNDE İLAÇ SATIŞI YAPILABİLEN ECZANE DIŞI OLUŞUMLAR

Avrupa ülkeleri incelediğinde ilaçların karşılanabildiği, ülkelere göre değişik isimler alan, kendilerine özgü kurallar çerçevesinde düzenlenen eczane dışı ilaç satış noktalarının mevcut olduğu görülmektedir. İlaç ve ilaç dışı ürünlerin karşılanabildiği bu satış noktaları ;

1) İlaç Karşılama Yetkisine Sahip Doktorlar:

İrlanda, İngiltere, Avusturya ve Hollanda gibi bazı ülkelerde, özellikle kırsal kesimlerde olmak üzere, ülkelerin kendi düzenlemeleri çerçevesinde belirlenen mesafeler içerisinde eczane bulunmaması şartı altında, doktorlara reçeteli ve reçetesiz ilaçları satma yetkisi verilebilmektedir. Örneğin Avusturya'da 1 Ocak 2005 verilerine göre 1172 eczane ve 992 ilaç karşılama yetkisine sahip doktor bulunmaktadır.

2) Poliklinik Eczaneleri:

Hollanda'da 1 Nisan 2000'den beri hastanelere, poliklinik içerisinde, kendi hastaları dışındaki kişilere de ilaç satışında bulunabilen eczane açabilmeleri

için yetki verilmiştir. Almanya’da ise 2002 Ağustos ayından itibaren hastaneler özellikle kemoterapi ilaçları olmak üzere bir takım ilaçların direk olarak doktorlara karşılanması konusunda yetki sahibi olmuşlardır. Norveç Hastane eczanelerinde de ayakta tedavi gören hastalara ilaç verilebilmektedir.

3) Eczane Şubeleri:

Bazı ülkelerde eczanelerin şube eczane açma izni bulunmaktadır. Avusturya’da ana eczanenin denetimi altında ve en yakın eczaneden en az 4 km uzakta olması şartı ile her eczane bir şube eczane açabilmektedir. Finlandiya’da bir eczacının en fazla 3 şube eczanenin sorumluluğunu almasına izin verilir. Az nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerde açılabilen Şube Eczaneler, “reçeteci” diye tabir edilen kişilerce bağlı oldukları eczacının denetiminde işletilirler. Bir şube eczane sadece Finlandiya İlaç Kurumunun onayı ile özel eczaneye çevrilebilir. Böylece Finlandiya’da yasal olmayan zincir eczanelerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Almanya’ya baktığımızda 2003 yılına kadar her eczacı sadece bir eczanenin sahibi olabiliyorken 2004’ten sonra en fazla 4 eczanenin işletilmesine ve aynı veya komşu illerde 3 eczane şubesi açılabilmesine izin verilmiştir.

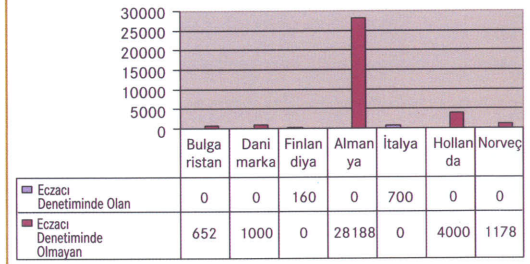
4) Ecza Dolapları:

Finlandiya’da “Medicine Chest” diye tabir edilen ecza dolapları; eczane veya şube eczanenin bulunmadığı, eczanelere ulaşımın kısıtlı olduğu kırsal alanlarda Finlandiya İlaç Kurumunun izni ile eczane sahipleri tarafından açılabilir. Çoğunlukla postane ve alışveriş merkezi gibi alanlarda bulunmaktadır. Bir eczanenin denetiminde sadece sınırlı sayıda OTC ilacın satışını yapabilirler. Bu merkezler hastalara sadece yazılı bilgileri ileten herhangi bir meslek sahibi olmayan kişilerce işletilirler. Eğer hasta etikette belirtilmeyen bir konuda danışmanlık ihtiyacı duyarsa bağlı olduğu eczacıya telefonla ulaşılır. 2005 yılı rakamlarına göre Finlandiya’da 160 adet bu tip satış noktası mevcuttur ve son 15 yılda bu tip merkezlerin sayısında belirgin bir azalma olmuştur. Bunun nedeni olarak şube eczanelerin sayısındaki artış, ve büyük şehirlere olan göç sonucu daha az bu merkezlere ihtiyaç duyulması gösterilmektedir.

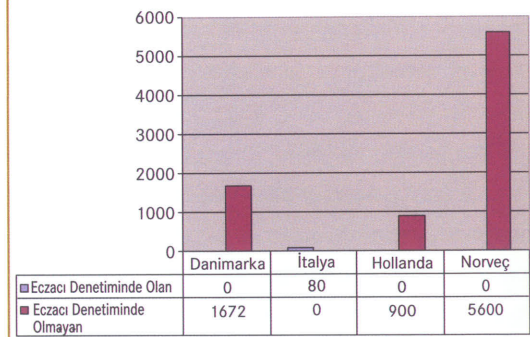
5) “Drugstore” Adı Verilen İlaç Satış Noktaları ve Süpermarketler:

Avusturya, Almanya, Portekiz gibi ülkelerde ilgili düzenlemelerle belirlenmiş sınırlı sayıda OTC ilacın satışının yapılabildiği “drugstore” adı verilen perakende satış noktaları bulunmaktadır. Ancak Almanya örneği incelendiğinde halk eczanelerinin dağıtımına büyük oranda hakim olduğu, 2002 yılında 1647 milyon kutu olarak yapılan satışın %93’ü eczanelerden %7 gibi küçük bir kısmı “drug stores” adı verilen satış noktalarından ve süpermarketlerden yapıldığı görülmektedir. “Drugstore” ve süpermarketler vitamin, mineral, bazı fitoterapötik ürünlerin satışında yetki sahibiyken nikotin replasman ürünleri, homeopatik ilaçlar ve antroposofik ilaçlar gibi OTC ilaçlar eczaneden satılmak zorunluluğundadır. Almanya’da 2008 verilerine göre şu an; 2.042 adet “drugstore” gibi eczane dışı satış noktalarından da halka ulaştırılabilen tıbbi ürün bulunmaktadır.

“Druggists/Parapharmacies” adı verilen ilaç dağıtım merkezleri

İlaç Satışı Yapan Süpermarket Sayısı

İrlanda, Hollanda, Almanya gibi ülkelerde bazı OTC ilaçlar süpermarketler içindeki ilaç reyonlarından veya alışveriş merkezleri içerisindeki noktalardan satılabilmektedir. İlaç mağazalarında OTC satışı

Eczane dışında İlaç Satışı Yapan Merkezlerin Tahmini Sayısı (2006)

ÜLKE	Druggists / Parapharmacies		Süpermarketler		Doktor tarafından karşılanan	Diğer
	Eczacı denetiminde olan	Eczacı denetiminde olmayan	Eczacı denetiminde olan	Eczacı denetiminde olmayan		
Avusturya	0	N.I.(3)	0	0	978	0
Belçika	0	0	0	0	0	0
Bulgaristan	0	652	0	0	0	0
Çek Cumh.	0	N.I.	N.I.	N.I.	0	0
Hırvatistan	N.I.	0	0	0	0	0
Kıbrıs	0	0	0	0	3	0
Danimarka	0	1000(4)	0	1672	0	0
Finlandiya	160(1)	0	0	N.I.	0	0
Fransa	0	0	0	0	112	0
Almanya	0	28188(5)	0	N.I.	0	0
İrlanda	N.I.	N.I.	N.I.	N.I.	135	N.I.
İtalya	700	0	80	0	0	0
Lüksemburg	0	0	0	0	0	0
Makedonya	N.I.	N.I.	N.I.	N.I.	0	0
Hollanda	N.I.	4000	0	900	581	250(6)
Norveç	0	1178	0	5600	10	0
Portekiz	N.I.(2)	N.I.	0	N.I.	0	0
Slovakya	0	0	0	0	0	150(7)
Slovenya	0	0	0	0	0	66(8)
İspanya	0	0	0	0	0	0
İsveç	0	0	0	0	0	0
İsviçre	0	0	0	0	3928	0
Birl. Krallık	N.I.	N.I.	N.I.	N.I.	5924	N.I.

(1) Ecza Dolabı. Ulusal İlaç Ajansı Ecza Dolabı açma yetkisini sadece eczacılara vermektedir.

(2) Bir eczacı veya teknisyen tarafından işletilen 529 eczane dışı outlet

(3) "Druggist" olarak tanımlanan merkezlerin sayısı tam olarak belli değildir. Sanayi ve Ticaret odasının verilerine göre 685 üye mevcuttur ancak bu sayının içinde diğer kollar ve zincirlerin outlet mağazalarında olabilir. Başka bir kaynağa göre (BMGFJ İstatistik) bu sayı 2493'tür .

(4) 135 eczane, 664 OTC merkezi, 201 ilaç dağıtım merkezi

(5) 3830 ilaç merkezi, 14098 selfservis ilaç merkezi, 2500 sağlık ürünleri mağazası, 7700 perakende satış noktası

(6) Petrol İstasyonu

(7) Medikal satış merkezi

(8) Bir teknisyen sorumluluğunda yürütülen uzmanlaşmış mağaza

yapabilmek için işletmecinin veya bir çalışanın özel ilaç mağazası lisansına sahip olması gerekmektedir.

6) İnternet Eczaneleri:

Hollanda'da reçeteli ilaçların da satışının yapılabildiği internet eczaneleri mevcutken Almanya'da sadece reçetesiz ilaçların uzaktan satışına izin verilmektedir. Belçika ve İtalya gibi ülkelerde ilaçların telefon veya internet yolu ile uzaktan satışı yasaklanmıştır. Sadece parafarmasötik ürünler kargo ile satılabilmektedir.

Kaynaklar:

- 1) PGEU Report – Community Pharmacy in Europa PGEU Selected Facts&Figures March 2008
- 2) ÖBİG REPORT – Community Pharmacy in Europa 2006
- 3) Association of the European Self-Medication Industry (AESGP)–Annual Report 2007-2008
- 4) AESGP 43rd Annual Meeting Conference Report Warsaw – Poland / 4-6 June 2007
- 5) European Observatory on Health Care Systems Series–Regulating pharmaceuticals in Europe: striving for efficiency, equity and quality
- 6) <http://www.resourcing.uk.com/CandidateEEAPharmacy-Models.aspx>